

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ВІННИК СЕРГІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК: 342.95 (477)

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ
ТА НАГЛЯДУ ЗА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ**

Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Суми – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Відкритому міжнародному університеті розвитку людини «Україна».

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор
ПАХОМОВ Володимир Васильович,
Сумський державний університет,
завідувач кафедри кримінально-правових
дисциплін та судочинства Навчально-
наукового інституту права.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України
МУЗИЧУК Олександр Миколайович,
Харківський національний університет
внутрішніх справ, декан факультету № 1;
кандидат юридичних наук, доцент
ЧЕРНАДЧУК Тамара Олександрівна,
Сумський національний аграрний університет,
доцент кафедри адміністративного та
інформаційного права.

Захист відбудеться 01 липня 2020 р. о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.051.07 Сумського державного університету за адресою: 40007, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Сумського державного університету за адресою: 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2.

Автореферат розісланий 28 травня 2020 р.

Учений секретар
Спеціалізованої вченої ради

О. М. Рєзнік

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Соціальні, економічні та політичні процеси, які сьогодні відбуваються в Україні, вимагають від керівництва держави пошуку нових шляхів для розвитку економічної та фінансової сфер країни. Одним із таких джерел, безперечно, є розвиток підприємницької діяльності в Україні, адже, як показала світова практика, саме підприємництво є одним із найбільших, стабільних та якісних джерел поповнення державного бюджету. Однак для того, щоб підприємницька діяльність в нашій країні активно розвивалась, недостатньо створювати дієві механізми її функціонування. Важливим є створення якісних адміністративно-правових засад здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю.

Важливість здійснення контролю та нагляду пояснюється тим, що саме за його допомогою вбачається можливим забезпечити дотримання принципу законності в діяльності відповідних суб'єктів господарювання, а також виявляти причини виникнення обставин, за яких ці порушення було вчинено.

Відзначимо, що окремі проблемні питання здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю розглядали: О. О. Авдєєв, О. Ф. Андрійко, К. С. Бельский, В. О. Василенко, С. С. Вітвіцький, В. В. Галуцько, Ю. В. Гаруст, Б. В. Деревянко, І. К. Дрозд, О. А. Євтушевська, В. О. Зозуля, М. Г. Ісаков, О. І. Кисельова, С. В. Ківалов, Т. А. Кобзева, В. К. Колпаков, А. М. Куліш, В. І. Курило, Т. М. Кравцова, О. В. Красноборов, Ю. І. Крегул, Л. Г. Ловінська, М. І. Мельник, А. О. Монаєнко, О. М. Музичук, І. С. Орехова, В. В. Пахомов, О. П. Подцерковний, Л. Л. Приходченко, О. М. Резнік, Л. В. Рібун, М. В. Старинський, С. Г. Стеценко, В. В. Сухонос, О. П. Хамходера, Т. О. Чернадчук, Л. Г. Шморгун та багато інших. Не применшуючи наукову цінність здобутків окреслених вище вчених, варто відзначити, що проблеми контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю спеціально не вивчались, в існуючих наукових працях ці питання досліджувались фрагментарно або в рамках ширшої адміністративно-правової проблематики, без комплексного підходу.

Таким чином, недосконалість практичної реалізації контрольно-наглядових заходів за підприємницькою діяльністю, наявність прогалин у адміністративному законодавстві, а також відсутність комплексних досліджень, присвячених цьому проблемному питанню, обумовлюють актуальність та своєчасність дослідження сутності та особливостей адміністративно-правових засад здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до: Стратегії державної кадрової політики на 2012–2020 роки, схваленої Указом

Президента України від 1 лютого 2012 р. № 45/2012; Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015; Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 травня 2017 р. № 504-р.; плану науково-дослідної роботи Інституту права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» за темою «Адміністративно-правове регулювання суспільних відносин» (номер державної реєстрації 0107U008696).

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційної роботи є визначення сутності та особливостей адміністративно-правових засад здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю та напрямків їх удосконалення з урахуванням вітчизняного і зарубіжного досвіду та в контексті реформування національного адміністративного законодавства.

Для досягнення поставленої мети в дисертації необхідно виконати такі *завдання*:

- визначити поняття та особливості підприємницької діяльності як об'єкта контролю та нагляду;
- розробити класифікацію видів контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю;
- охарактеризувати правові засади контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю та з'ясувати місце серед них адміністративно-правового регулювання;
- встановити предмет та межі контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю;
- розкрити систему суб'єктів контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю та визначити особливості їх адміністративно-правового статусу;
- виділити адміністративні форми та методи контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю;
- окреслити адміністративні процедури контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю;
- узагальнити зарубіжний досвід здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю та опрацювати можливості його використання в Україні;
- систематизувати перспективні напрямки вдосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю;
- визначити шляхи удосконалення організаційних засад здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у процесі здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю.

Предмет дослідження становлять адміністративно-правові засади здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційної роботи є сукупність загальнонаукових та спеціальних методів і прийомів наукового пізнання. Так, за допомогою формально-логічного методу визначається поняття та особливості підприємницької діяльності як об'єкта контролю та нагляду (підрозділ 1.1). За допомогою системно-структурного методу та методу класифікації надається класифікація видів контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю (підрозділ 1.2) та визначається система суб'єктів контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю та особливості їх адміністративно-правового статусу (підрозділ 2.2). Метод документального аналізу дозволив надати характеристику правовим засадам контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю та з'ясувати місце серед них адміністративно-правового регулювання (підрозділ 1.2), встановити предмет та межі контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю (підрозділ 2.1), а також розкрити адміністративні процедури контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю (підрозділ 2.4). Адміністративні форми та методи контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю були визначені за допомогою логіко-нормативного методу (підрозділ 2.3). Порівняльно-правовий метод використовувався під час узагальнення зарубіжного досвіду здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю (підрозділ 3.1). За допомогою формально-юридичного та аналітичного методів з'ясовано перспективні напрямки вдосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю (підрозділ 3.2), а також визначено напрямки удосконалення організаційних засад здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю (підрозділ 3.3). В роботі було використано також інші загальні та спеціальні методи, які дозволили комплексно підійти до виконання завдань дисертаційного дослідження.

Науково-теоретичне підґрунтя дослідження становлять наукові праці фахівців у галузі філософії, теорії управління, загальної теорії держави і права, адміністративного права, інших галузевих правових наук, у тому числі зарубіжних дослідників. Нормативною основою дослідження є Конституція України, міжнародні нормативно-правові акти, закони та підзаконні нормативно-правові акти, які становлять правові засади контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю. Інформаційною та емпіричною основою дисертації є узагальнення практики підприємницької діяльності, довідкові видання, статистичні матеріали. У ході підготовки дисертації автором використано власний практичний досвід.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є однією з перших спроб, на узагальненому рівні, з

використанням сучасних методів пізнання та урахуванням новітніх досягнень науки адміністративного права визначити сутність та розкрити особливості адміністративно-правових засад здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю, що дозволило обґрунтувати низку нових положень і висновків, надати практичні рекомендації та пропозиції з досліджуваних питань. До найбільш значущих належать наступні:

вперше:

– наголошено на необхідності розроблення загальнодержавної Концепції вдосконалення державного контролю та нагляду. Підкреслено, що вказаний нормативно-правовий акт повинен закласти основу для подальшого вдосконалення організаційно-правових засад здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю;

– обґрунтовано важливість розроблення Типового положення про здійснення внутрішнього контролю та нагляду суб'єктами господарювання, а також Положення «Про порядок взаємодії суб'єктів контролю та нагляду за господарською діяльністю». Запропоновано структуру та зміст зазначених нормативно-правових актів;

– обґрунтовується доцільність посилення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю, однак при цьому відзначається необхідність його поєднання з підвищенням стимулюючої ролі держави у досліджуваній сфері;

удосконалено:

– розуміння ознак, що характеризують поняття адміністративної процедури, до яких віднесено наступні: 1) це активні дії, зміст яких зазвичай становить правозастосовна діяльність; 2) здійснюються спеціальними суб'єктами, що наділені владними повноваженнями; 3) регулюються нормативно-правовими актами, як правило, на рівні, не нижчому, ніж закон; 4) спрямовані на забезпечення дотримання публічних інтересів через забезпечення виконання підвладними суб'єктами покладених на них обов'язків; 5) здійснюються в межах встановлених законодавством певних послідовних етапів, що, у свою чергу, являють собою певні стадії;

– перелік стадій здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю, які запропоновано поділити на основні та факультативні;

– обґрунтування того, що метод і форма – це взаємопов'язані сторони процесу здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю, але вони не є тотожними. Схожість між формою та методом контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю полягає в тому, що у процесі реалізації встановленої форми контролю виконуються відповідні дії, в основу яких покладено прийоми певного методу контролю та нагляду;

– характеристику принципів здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю, які запропоновано передбачити у статті 3

Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності». До таких принципів віднесено: ефективності та результативності; доцільності; свободи підприємницької діяльності; пріоритету інтересів держави; розподілу компетенцій;

– класифікацію суб'єктів контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю, які об'єднано у дві групи: органи загальної та спеціальної компетенції;

дістали подальшого розвитку:

– визначення особливостей суб'єктів підприємницької діяльності, до яких віднесено: являє собою активну професійну, новаторську, творчу поведінку осіб; особи повинні мати спеціальний правовий статус – підприємців, тобто вони мають бути зареєстровані в установленому порядку; підприємницька діяльність здійснюється самостійно, незалежно від інших осіб відповідно до меж, встановлених чинним законодавством; підприємницька діяльність здійснюється добровільно за власною ініціативою підприємців; має ризиковий характер, насамперед для власника майна та інших ресурсів, задіяних у підприємницькій діяльності; основною метою цієї діяльності є отримання прибутку; досягнення соціально-економічних результатів;

– обґрунтування того, що ключове місце серед правових засад контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю належить адміністративно-правовому регулюванню, адже саме за їх допомогою визначається коло та правовий статус суб'єктів контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю, зокрема їх повноваження та гарантії функціонування, а також предмет та межі такої діяльності;

– класифікація видів контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю, які запропоновано поділяти за такими критеріями: 1) за суб'єктами здійснення контролю (нагляду); 2) за організаційною підпорядкованістю контролюючого суб'єкта та підконтрольного об'єкта; 3) за призначенням контролю; 4) за місцем здійснення контрольних заходів;

– науковий підхід щодо розуміння предмета та меж здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що результати роботи можуть бути використані у:

– науково-дослідній сфері – для проведення подальших наукових досліджень, присвячених теоретичним та практичним проблемам здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю (*акт впровадження Кримінологічної асоціації України від 17.12.2019 р.*);

– правотворчості – з метою розроблення нових та вдосконалення існуючих законодавчих актів, нормами яких регулюється порядок здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю (*акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права від 18.12.2019 р.*);

– практичній діяльності – як основа для вдосконалення практичної діяльності суб'єктів контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю;

– освітньому процесі – під час підготовки підручників, навчальних посібників з дисциплін «Адміністративне право», «Фінансове право», «Судові та правоохоронні органи»; вони вже використовуються в ході проведення занять із зазначених дисциплін у Сумському державному університеті. Їх враховано також у навчально-методичних розробках, підготовлених за участю автора (*акт впровадження Сумського державного університету від 18.12.2019 р.*).

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки розроблення проблеми в цілому, окремих її аспектів, одержані узагальнення й висновки були оприлюднені на міжнародних конференціях: «Пріоритети розвитку юридичних наук у XXI столітті» (м. Одеса, Україна, 2017 р.); «Теорія і практика сучасної юриспруденції» (м. Київ, 2018 р.); «Правова доктрина, правоутворення та правозастосування: проблеми зв'язку та шляхи розвитку» (м. Харків, 2019 р.); «25 років становлення Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ: славетна історія та горизонти майбутнього» (м. Суми, 2020 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження викладено у п'яти статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав, та чотирьох тезах наукових доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять 10 підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації становить 213 сторінок. Список використаних джерел включає 253 найменування та розміщений на 25-ти сторінках, додатки розташовано на семи сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується вибір теми дисертації, визначається її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, грантами, окреслюються мета і завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, вказується на наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, наводяться дані щодо апробації результатів дослідження, публікацій та структури.

Розділ 1 «Методологічні засади здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю» складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Поняття та особливості підприємницької діяльності як об'єкта контролю та нагляду»* досліджуються теоретичні підходи щодо визначення поняття «підприємницька діяльність», на основі чого надається власне тлумачення цієї наукової категорії.

Визначено коло характерних ознак підприємницької діяльності, до яких віднесено: являє собою активну професійну, новаторську, творчу поведінку осіб; особи повинні мати спеціальний правовий статус – підприємців, тобто вони мають бути зареєстровані в установленому порядку; підприємницька діяльність здійснюється самостійно, незалежно від інших осіб відповідно до меж, встановлених чинним законодавством; підприємницька діяльність здійснюється добровільно за власною ініціативою підприємців; має ризиковий характер, насамперед для власника майна та інших ресурсів, задіяних у підприємницькій діяльності; основною метою цієї діяльності є отримання прибутку; досягнення соціально-економічних результатів.

Надається визначення поняття «підприємницька діяльність як об'єкт контролю та нагляду», під яким запропоновано розуміти зареєстровану в установленому законодавством порядку самостійну, ініціативну, систематичну, здійснювану на власний ризик господарську діяльність суб'єктів господарювання – підприємців, що спрямована на отримання прибутку і відповідає встановленим законодавством вимогам, зокрема щодо ліцензування, сертифікації тощо. Обґрунтовано, що такий контроль спрямовано на перевірку того, наскільки поведінка підконтрольних об'єктів відповідає встановленим законодавством вимогам, правилам, стандартам тощо.

Узагальнюються наукові погляди щодо сутності понять «об'єкт» та «об'єкт контролю», на основі чого сформовано власне бачення переліку найбільш характерних особливостей підприємницької діяльності як об'єкта контролю та нагляду.

У підрозділі 1.2 «*Види контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю*» з'ясовано, що метою контрольно-наглядової діяльності органів виконавчої влади у досліджуваній сфері є виявлення та усунення обставин, що здійснюють негативний вплив на правопорядок у сфері здійснення підприємницької діяльності, виявлення причин, що призводять до порушень законодавства при реалізації ними господарської діяльності.

Узагальнено наукові погляди вчених щодо класифікації видів контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю. Акцентовано увагу на тому, що специфіка суб'єктного та об'єктного складу контрольно-наглядової діяльності у досліджуваній сфері практично не дає можливості надати повний перелік видів контролю.

Види контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю запропоновано класифікувати наступним чином: 1) за суб'єктами здійснення контролю (нагляду) за підприємницькою діяльністю: міжнародний, державний, самоврядний, громадський; 2) за організаційною підпорядкованістю контролюючого суб'єкта та підконтрольного об'єкта: внутрішній та зовнішній; 3) за призначенням контролю: загальний та цільовий (спеціальний); 4) за місцем у процесі

виконання управлінського рішення: попередній, превентивний, поточний, заключний.

Окрім того, виділено класифікаційні критерії здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю, які виводяться безпосередньо зі змісту Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності».

У підрозділі 1.3 «Правові засади контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю та місце серед них адміністративно-правового регулювання» обґрунтовано, що правові засади – це, перш за все, сукупність нормативно-правових актів різної юридичної сили, норми яких спрямовано на врегулювання певних правовідносин.

Обґрунтовано, що розглядати нормативно-правові акти, нормами яких визначаються правові засади здійснення нагляду і контролю за підприємницькою діяльністю, найбільш доцільно за їх юридичною силою.

Наголошено, що Конституція України встановлює найбільш важливі, базові засади контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю шляхом визначення: основ здійснення підприємницької діяльності, правового режиму власності, режиму власності та використання природних ресурсів, обов'язків підприємців як власників, як громадян та як спеціальних суб'єктів регульованої законодавством діяльності, а також певні гарантії захисту інтересів як суспільства, так і підприємців при впровадженні підприємницької діяльності та межі реалізації владними суб'єктами своїх контрольних та наглядових повноважень.

Узагальнено, що ключова роль у системі правових засад належить нормам адміністративного права, адже саме за їх допомогою визначаються коло та правовий статус суб'єктів контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю, зокрема їх повноваження та гарантії функціонування, а також предмет та межі такої діяльності.

Розділ 2 «Адміністративно-правовий механізм організації контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Предмет та межі контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю» розглядаються теоретичні підходи щодо визначення понять «предмет» та «об'єкт», на основі чого було встановлено, що об'єкт контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю – це поведінка та діяльність (дії, утримання від дій) суб'єктів підприємницької діяльності, а предмет контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю – це дотримання чи недотримання, виконання чи невиконання підприємцями установлених чинним законодавством норм та вимог, що обумовлюють здійснення відповідного різновиду господарської діяльності. Обґрунтовано, що в рамках поданого дослідження найбільш доцільно використовувати саме категорію «предмет».

Визначено та охарактеризовано коло проблемних питань, які входять до предмета контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю. Наголошено, що він (предмет) характеризується неоднomanітністю та багатоплановістю та перш за все залежить від конкретного різновиду підприємницької діяльності та безпосередньо від виду державного нагляду (контролю).

Аргументовано, що межі нагляду і контролю обумовлені: специфікою правових джерел, нормами яких регулюється така діяльність; повноваженнями суб'єктів контролю; специфікою діяльності підконтрольних об'єктів (суб'єктів підприємницької діяльності) та сферою здійснення господарської діяльності.

У *підрозділі 2.2 «Система суб'єктів контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю та особливості їх адміністративно-правового статусу»* з'ясовано, що суб'єктами контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю є наділені владними повноваженнями органи державної влади, діяльність яких спрямована на виявлення та усунення обставин, які мають негативний вплив на правопорядок у сфері здійснення підприємницької діяльності, а також на визначення причин, що призводять до порушень самими суб'єктами господарювання норм чинного законодавства України. Обґрунтовано, що в сукупності дані суб'єкти становлять певну систему.

Узагальнено, що система суб'єктів контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю складається із суб'єктів (органів) загальної компетенції та суб'єктів (органів) спеціальної компетенції.

Акцентовано увагу на тому, що адміністративно-правовий статус суб'єктів контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю характеризується через сукупність встановлених чинним законодавством цілей, завдань, функцій та повноважень щодо їх реалізації, спрямованих на виявлення та усунення обставин, що здійснюють негативний вплив на сферу підприємницької діяльності, а також відповідальність посадових осіб контрольно-наглядових органів.

Підкреслено, що ключові особливості адміністративно-правового статусу суб'єктів контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю обумовлюються специфікою тієї сфери підприємницької діяльності, в якій провадиться контроль та нагляд.

У *підрозділі 2.3 «Адміністративні форми та методи контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю»* розглядаються наукові погляди з приводу тлумачення понять «форма», «метод», «адміністративно-правова форма» та «адміністративно-правовий метод».

Узагальнено, що метод і форма – це взаємопов'язані сторони процесу здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю, але вони не є тотожними. Схожість між формою та методом контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю полягає в тому, що в процесі

реалізації встановленої форми контролю та нагляду виконуються певні дії, в основу яких покладено відповідні способи та прийоми.

Встановлено, що форма контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю виражає специфіку його зовнішнього виявлення. Визначено та охарактеризовано наступні форми здійснення відповідної діяльності: перевірка, аудит, ревізія, огляд та обстеження.

Під методами контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю запропоновано розуміти визначені нормами адміністративного права різноманітні засоби та способи реалізації уповноваженими суб'єктами своїх правомочностей у встановлених законом формах контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю з метою врегулювання суспільних відносин у сфері підприємництва шляхом виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема щодо: належної якості продукції, робіт та послуг, допустимого рівня небезпеки для населення, якості навколишнього природного середовища. Визначено та охарактеризовано коло відповідних методів.

У підрозділі 2.4 «Адміністративні процедури контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю» запропоновано авторське визначення поняття адміністративної процедури контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю, а також окреслено коло її найбільш характерних ознак, до яких віднесено: 1) це активні дії, зміст яких зазвичай складає правозастосовна діяльність; 2) здійснюються спеціальними суб'єктами, що наділені владними повноваженнями; 3) регулюються нормативно-правовими актами, як правило, на рівні, не нижчому, ніж закон; 4) спрямовані на забезпечення дотримання публічних інтересів через забезпечення виконання підвладними суб'єктами покладених на них обов'язків; 5) здійснюються в межах встановлених законодавством певних послідовних етапів, що, у свою чергу, являють собою певні стадії.

Розглядаються теоретичні підходи щодо етапів здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю. Визначено та охарактеризовано наступні стадії здійснення такої діяльності: 1) основні стадії: а) підготовча; б) стадія здійснення контролю; в) стадія встановлення та оформлення результатів контрольних заходів; 2) факультативні стадії: а) стадія звернення органу державного нагляду (контролю) з позовом до адміністративного суду щодо повного або часткового зупинення виробництва (виготовлення), реалізації продукції; б) стадія формулювання вимог до підприємців щодо усунення порушень, виявлених під час здійснення контрольного заходу; в) стадія оскарження розпорядчих документів щодо усунення порушень вимог законодавства у відповідному центральному органі виконавчої влади або у суді в установленому законом порядку.

Констатовано, що кожен етап спрямований на реалізацію відповідних проміжних цілей і становить собою комплекс логічно обумовлених послідовних процесуальних дій, що спрямовані на виконання завдань конкретної стадії адміністративної процедури.

Розділ 3 «Напрямки удосконалення адміністративно-правових засад здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 *«Зарубіжний досвід здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю та можливості його використання в Україні»* обґрунтовується доцільність проведення досліджень, присвячених з'ясуванню зарубіжного досвіду становлення та розвитку окремих правових інститутів. Аргументовано, що вивчення досвіду розвинених країн світу дасть можливість окреслити вектори розвитку відповідного українського законодавства, адаптувати його до вимог, які висуваються до нашої держави світовою та європейською спільнотою.

Розглянуто досвід провідних країн Світу та Європи. Так, у ході узагальнення досвіду Сполучених Штатів Америки щодо здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю відзначено, що він є досить розгалуженим та стосується фактично всіх напрямків діяльності суб'єктів господарювання. З позитивного боку відзначено, що жорсткість проведення такого контролю та нагляду супроводжується стимулюванням підприємницької діяльності за допомогою використання різних фінансових інструментів.

Досліджено досвід таких провідних країн Європи, як Франція та Німеччина. Звернено увагу на те, що в цих країнах існує жорстка законодавча регламентація щодо здійснення внутрішнього контролю за суб'єктами підприємницької діяльності. Відзначено, що державний контроль у досліджуваній сфері характеризується високою ефективністю.

Узагальнено досвід успішних посткомуністичних держав, зокрема Польщі та Литви. Акцентовано увагу на наявності великої кількості контролюючих суб'єктів та якісному розподілі компетенцій між ними.

Встановлено, що сьогодні в Європі та світі склались досить різні та водночас цікаві підходи щодо здійснення контролю за підприємницькою діяльністю. Їх диференціація обумовлена: по-перше, специфікою економічної та політичної ситуації в тій чи іншій країні; по-друге, політикою держави в економічній, фінансовій та політичній сферах. Відзначено, що українському законодавцю не слід бездумно запроваджувати весь позитивний досвід, необхідно враховувати особливості економіки, політики та менталітету українців.

Встановлено, який саме зарубіжний досвід слід використати українському законодавцю з метою покращення правових та організаційних засад здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю в нашій державі.

У підрозділі 3.2 «Перспективні напрямки вдосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю» на основі опрацювання низки нормативно-правових актів, зокрема «Концепції вдосконалення державного регулювання господарської діяльності»; «Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року»; «Стратегії сталого розвитку "Україна – 2020"», зазначається, що протягом останніх років законодавець рухався у бік послаблення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю. Відзначено, що така практика суперечить окремим світовим та європейським практикам.

Узагальнено наукові думки з приводу напрямків удосконалення правових засад здійснення контролю та нагляду, на основі чого запропоновано власне бачення шляхів подолання прогалин у відповідному законодавстві.

Обґрунтовується доцільність розроблення та прийняття: Концепції вдосконалення державного контролю та нагляду; Типового положення про здійснення внутрішнього контролю та нагляду суб'єктами господарювання; Положення «Про порядок взаємодії суб'єктів контролю та нагляду за господарською діяльністю».

У підрозділі 3.3 «Удосконалення організаційних засад здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю» відзначається, що організаційні засади являють собою сукупність неправових засобів, за допомогою яких забезпечується ефективне та якісне виконання контрольно-наглядової діяльності.

Обґрунтовано доцільність перегляду організаційно-управлінських аспектів здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю. Наголошено, що вдосконалення організаційно-управлінських засад обов'язково має включати покращення взаємодії між уповноваженими суб'єктами.

Підкреслено, що важливою частиною кадрової політики є кадрове забезпечення, до напрямків удосконалення якого віднесено: по-перше, необхідність забезпечення обміну практичним досвідом між різними відомствами; по-друге, забезпечення сприятливих умов для підвищення кваліфікації працівників контрольно-наглядових органів; по-третє, необхідність зміни підходу до первинної підготовки фахівців, зокрема збільшення практичного аспекту навчання, наприклад за рахунок проведення виїзних або бінарних занять.

Обґрунтовано доцільність удосконалення системи оцінювання роботи суб'єктів здійснення контрольно-наглядової діяльності. Окрім того, підкреслено, що для забезпечення отримання максимально об'єктивних та достовірних результатів вироблення критеріїв оцінювання ефективності діяльності уповноважених суб'єктів має проводитися із залученням представників громадськості, зокрема бізнесу і наукових кіл.

Обґрунтовано доцільність удосконалення фінансового та матеріально-технічного забезпечення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягає у визначенні сутності та розкритті особливостей адміністративно-правових засад здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю та окресленні напрямків удосконалення відповідного законодавства. У результаті дослідження сформульовано низку нових наукових положень та рекомендацій, основні з яких наведено нижче.

1. Аргументовано, що підприємницька діяльність як об'єкт контролю та нагляду являє собою зареєстровану в установленому законодавством порядку самостійну, ініціативну, систематичну, здійснювану на власний ризик господарську діяльність суб'єктів господарювання – підприємців, що спрямована на отримання прибутку і відповідає встановленим законодавством вимогам, зокрема щодо ліцензування, сертифікації тощо. Зазначається, що контроль та нагляд за підприємницькою діяльністю спрямовано на перевірку того, наскільки поведінка підконтрольних об'єктів відповідає встановленим законодавством вимогам, правилам, стандартам тощо.

До особливостей підприємницької діяльності як об'єкта контролю та нагляду віднесено: по-перше, суб'єкти здійснення такої діяльності мають бути зареєстровані в установленому законом порядку, ними є суб'єкти господарювання – підприємці, зокрема юридичні особи та фізичні особи-підприємці, що внесені до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; по-друге, підприємницька діяльність має відповідати встановленим законом ознакам і принципам; по-третє, підприємницька діяльність має бути такою, що не заборонена законом, провадитися у формах, способах та за умов, що дозволені чинним законодавством; по-четверте, в разі якщо здійснення певного виду підприємницької діяльності вимагає отримання додаткового дозвільного документа від уповноважених державою суб'єктів, а саме ліцензування, сертифікації тощо, необхідним є впровадження такої діяльності виключно після отримання відповідних дозвільних документів.

2. Види контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю запропоновано класифікувати наступним чином: 1) за суб'єктами здійснення контролю (нагляду) за підприємницькою діяльністю: міжнародний, державний, самоврядний, громадський; 2) за організаційною підпорядкованістю контролюючого суб'єкта та підконтрольного об'єкта: внутрішній та зовнішній; 3) за призначенням контролю: загальний та цільовий (спеціальний); 4) за місцем у процесі

виконання управлінського рішення: попередній, превентивний, поточний, заключний.

3. Доведено, що правові засади контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю визначені, насамперед, Конституцією України, міжнародними нормативно-правовими актами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою, законами та значною кількістю підзаконних нормативно-правових актів. Зазначено, що ключове місце в системі відповідних нормативно-правових актів належить нормам адміністративного права, адже саме за їх допомогою визначається коло та правовий статус суб'єктів контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю, зокрема їх повноваження та гарантії функціонування, а також предмет та межі такої діяльності.

4. До предмета контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю віднесено: 1) наявність реєстраційних, ліцензійних та інших дозвільних документів, які підтверджують право здійснення відповідного різновиду підприємницької діяльності (дозволи на спеціальне використання природних ресурсів, документи, що підтверджують право власності чи користування транспортним засобом тощо); 2) наявність документів, що підтверджують кваліфікацію спеціалістів, які працюють у того чи іншого суб'єкта підприємницької діяльності в тій сфері, що вимагає наявності певних спеціалістів; 3) дотримання і виконання технічних, санітарних, екологічних та інших вимог, що пред'являються законодавством до відповідного виду підприємницької діяльності, та наявність передбачених підтверджуючих документів; 4) дотримання встановлених правил та умов здійснення відповідних видів підприємницької діяльності; 5) дотримання вимог міжнародних договорів; 6) відповідність умов праці і відпочинку, стан охорони праці в разі залучення підприємцями найманих працівників; 7) усунення недоліків, які були виявлені під час попереднього контролю (нагляду); 8) інші норми, правила, процедури, вимоги, передбачені чинним законодавством щодо того чи іншого різновиду підприємницької діяльності.

Встановлено, що межі контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю обумовлені: по-перше, колом нормативно-правових актів, що визначають об'єкт та предмет контролю та нагляду; по-друге, визначеними чинним законодавством повноваженнями щодо провадження уповноваженими суб'єктами заходів контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю; по-третє, колом суб'єктів підприємницької діяльності, які є підконтрольні та піднаглядові суб'єктам, уповноваженим на здійснення контрольних та наглядових повноважень; по-четверте, встановленням відповідальності органу державного контролю (нагляду) та його посадових осіб за шкоду, заподіяну суб'єкту господарювання внаслідок порушення вимог законодавства, порушення прав та законних інтересів суб'єкта господарювання; по-п'яте, дотриманням вимог щодо неприпустимості дублювання повноважень уповноваженими суб'єктами

та неприпустимості здійснення заходів державного контролю (нагляду) різними органами з одного й того самого питання, невтручання органу державного контролю (нагляду) у діяльність суб'єкта господарювання, якщо вона здійснюється в межах закону, а також відповідальності органу державного контролю (нагляду) та його посадових осіб за шкоду, заподіяну суб'єкту господарювання внаслідок порушення вимог законодавства, порушення прав та законних інтересів суб'єкта господарювання, а також дотриманням інших принципів здійснення державного контролю (нагляду).

5. Визначено, що система суб'єктів контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю складається з суб'єктів (органів) загальної компетенції та суб'єктів (органів) спеціальної компетенції. Зазначено, що адміністративно-правовий статус суб'єктів контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю характеризується через сукупність встановлених чинним законодавством цілей, завдань, функцій та повноважень щодо їх реалізації, спрямованих на виявлення та усунення обставин, що здійснюють негативний вплив на підприємницьку діяльність, виявлення причин, які призводять до порушень при здійсненні відповідної діяльності, а також відповідальність посадових осіб контрольно-наглядових органів у досліджуваній сфері. Підкреслено, що ключові особливості адміністративно-правового статусу суб'єктів контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю обумовлюються специфікою тієї сфери підприємницької діяльності, в якій провадиться контроль та нагляд.

6. Констатовано, що форма контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю виражає специфіку його зовнішнього виявлення, тоді як у методах здійснення характеризується практичне здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю. Акцентовано увагу на тому, що форми контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю можуть бути визначені виключно на рівні законів. До відповідних форм віднесено перевірку, аудит, ревізію, огляд та обстеження.

Під методами контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю запропоновано розуміти визначені нормами адміністративного права різноманітні засоби та способи реалізації уповноваженими суб'єктами своїх правомочностей у встановлених законом формах контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю з метою врегулювання суспільних відносин у сфері підприємництва шляхом виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема щодо належної якості продукції, робіт та послуг, допустимого рівня небезпеки для населення, якості навколишнього природного середовища.

7. Обґрунтовано, що адміністративні процедури контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю можна визначити як урегульовану адміністративно-правовими нормами сукупність послідовних та

взаємопов'язаних дій, спрямованих на реалізацію контрольних та наглядових повноважень уповноважених суб'єктів щодо встановлення фактів дотримання чи недотримання підприємцями встановлених чинним законодавством вимог стосовно реєстрації як суб'єкта підприємницької діяльності, так і самого різновиду такої діяльності, відповідності її реалізації запровадженим законодавством вимогам та умовам.

Запропоновано етапи здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю, до яких віднесено: а) основні: 1) підготовча (попередня, що здійснюється до безпосередніх заходів контролю та нагляду); 2) стадія здійснення контролю, що полягає у безпосередній реалізації владними суб'єктами контрольних та наглядових повноважень; 3) стадія встановлення та оформлення результатів контрольних заходів; б) факультативні, зокрема: 4) стадія звернення органу державного контролю (нагляду) з позовом до адміністративного суду щодо повного або часткового зупинення виробництва (виготовлення), реалізації продукції, виконання робіт, надання послуг, в разі виявлення в ході реалізації контрольних заходів порушення вимог законодавства; 5) стадія формулювання вимог до підприємців щодо усунення порушень, виявлених під час здійснення контрольних заходів; 6) стадія оскарження розпорядчих документів щодо усунення порушень вимог законодавства у відповідному центральному органі виконавчої влади або в суді в установленому законом порядку.

8. Виявлено, що доцільним є запровадження наступного зарубіжного досвіду здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю: посилення контрольних-наглядових заходів, однак при цьому їх здійснення має будуватись на засадах доцільності, тобто контроль та нагляд повинні здійснюватись лише в тих випадках, коли вони дійсно є необхідними та за наявності причин, які визначені нормами чинного законодавства; посилення контролю та нагляду повинно супроводжуватись одночасним покращенням стимулювання підприємницької діяльності за допомогою політичних, економічних, податкових та бюджетних інструментів; детального законодавчого регулювання потребує питання здійснення внутрішнього контролю. В даному контексті йдеться про його жорстку регламентацію на загальнодержавному рівні, що дозволить забезпечити дотримання прав працівників, які здійснюють трудову діяльність на кожному окремому підприємстві; законодавцю необхідно переглянути організаційні засади здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю; доцільно чітко розділити компетенції контролюючих суб'єктів, щоб уникнути дублювання їх повноважень.

9. Доведено, що з метою вдосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю, необхідно: а) покращити категоріальний апарат адміністративного законодавства, яке регламентує відповідну діяльність. Зокрема, більш чітко необхідно прописати мету, завдання,

функції та принципи контролю та нагляду; б) визначити предмет, межі та коло суб'єктів контролю та нагляду, а також напрямки, за якими вони можуть здійснювати відповідну діяльність; в) детально підійти до визначення адміністративно-правового статусу суб'єктів контролю та нагляду. Адже сьогодні наявність великої кількості контрольно-наглядових органів призводить до того, що їх статус ще й досі залишається невизначеним, що обумовлює дублювання компетенцій; г) розробити та прийняти Типове положення про здійснення внутрішнього контролю та нагляду суб'єктами господарювання. Даний нормативно-правовий акт повинен унормувати процедури проведення внутрішнього контролю, створити умови, за яких суб'єкти підприємницької діяльності будуть більш відповідально підходити до дотримання норм чинного законодавства; д) прийняти окреме Положення «Про порядок взаємодії суб'єктів контролю та нагляду за господарською діяльністю». За його допомогою вбачається можливим розподілити компетенцію, а також координувати діяльність відповідних органів. Наголошено, що перш ніж запроваджувати всі окреслені вище зміни та доповнення до чинного адміністративного законодавства, яким визначаються засади здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю, законодавцю необхідно розробити окрему Концепцію вдосконалення державного контролю та нагляду.

10. До напрямків удосконалення організаційних засад здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю віднесено: по-перше, необхідність перегляду організаційно-управлінської структури системи суб'єктів контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю, а також налагодження ефективної взаємодії між відомствами; по-друге, вдосконалення кадрової політики органів, що уповноважені здійснювати контрольно-наглядову діяльність за підприємницькою діяльністю. Окрім того, наголошено на необхідності підвищення якості кадрового забезпечення контрольно-наглядових суб'єктів; по-третє, перегляд системи оцінювання діяльності органів, що уповноважені здійснювати контроль та нагляд за підприємницькою діяльністю; по-четверте, покращення матеріально-технічного та фінансового забезпечення суб'єктів контролю та нагляду.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Наукові праці, в яких викладені основні наукові результати дисертації:

1. Винник С. А. К проблеме определения понятия и особенностей предпринимательской деятельности как объекта контроля и надзора. *Право UA*. 2016. № 2. С. 217–221.

2. Вінник С. О. Класифікація видів контролю та нагляду за

підприємницькою діяльністю. *Європейські перспективи*. 2017. № 3. С. 203–208.

3. Віннік С. О. Концептуальні засади вдосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю. *Наше право*. 2018. № 1. С.206–211.

4. Віннік С. О. Удосконалення діяльності державної податкової служби як суб'єкта здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2019. № 3 (9). С. 170–177.

5. Віннік С. О. Вдосконалення організаційних засад здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю. *Верховенство права*. 2020. № 1. С.51–56.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Віннік С. О. Досвід США щодо здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю. *Пріоритети розвитку юридичних наук у XXI столітті* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 7–8 квіт. 2017 р.). Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2017. С. 101–104.

7. Віннік С. О. До проблеми кадрового забезпечення органів здійснення нагляду і контролю за підприємницькою діяльністю. *Теорія і практика сучасної юриспруденції* : міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 7–8 груд. 2018 р.). Київ : Центр правових наук. дослідж., 2018. С. 77–80.

8. Віннік С. О. До проблеми вдосконалення кадрової політики у сфері здійснення нагляду і контролю за підприємницькою діяльністю. *Правова доктрина, правоутворення та правозастосування: проблеми зв'язку та шляхи розвитку* : тези доп. учасників наук.-практ. конф. (Харків, 11 жовт. 2019 р.). Харків : НДІ ППСН, 2019. С. 27–30.

9. Віннік С. О. Державна податкова служба України у системі суб'єктів здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю. *25 років становлення Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ: славна історія та горизонти майбутнього* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Суми, 21–22 лют. 2020 р.). Суми : Вид. дім «Ельдорадо», 2020. С. 400–403.

АНОТАЦІЯ

Віннік С. О. Адміністративно-правові засади здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове

право; інформаційне право (081 – Право). – Сумський державний університет. – Суми, 2020.

У дисертації визначається сутність та розкриваються особливості адміністративно-правових засад здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю, а також узагальнюються напрямки вдосконалення організаційних та правових засад здійснення контрольно-наглядової діяльності у відповідній сфері.

Визначаються поняття та особливості підприємницької діяльності як об'єкта контролю та нагляду. Здійснюється класифікація видів контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю. Надається характеристика правових засад контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю та з'ясовується місце серед них адміністративно-правового регулювання. Встановлюються предмет, межі та система суб'єктів контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю. З'ясовуються адміністративні форми та методи контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю. Досліджуються адміністративні процедури контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю. Визначаються напрямки удосконалення адміністративно-правових засад здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю.

Ключові слова: підприємницька діяльність, нагляд, контроль, об'єкт, предмет, правові засади, адміністративно-правове регулювання, адміністративне право, адміністративне законодавство, норма права, система, суб'єкт, організаційні засади, адміністративні процедури, форми, методи, зарубіжний досвід.

АННОТАЦИЯ

Винник С. А. Административно-правовые основы осуществления контроля и надзора за предпринимательской деятельностью. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право (081 – Право). – Сумской государственный университет. – Сумы, 2020.

В диссертации определяется сущность и раскрываются особенности административно-правовых основ осуществления контроля и надзора за предпринимательской деятельностью, а также обобщаются направления совершенствования организационных и правовых основ осуществления контрольно-надзорной деятельности в соответствующей сфере.

Определяются понятие и особенности предпринимательской деятельности как объекта контроля и надзора. Аргументировано, что предпринимательская деятельность, как объект контроля и надзора, представляет собой зарегистрированную в установленном законодательством порядке самостоятельную, инициативную, систематическую, осуществляемую на свой риск хозяйственную

деятельность субъектов хозяйствования – предпринимателей, направленную на получение прибыли. Отмечается, что контроль и надзор за предпринимательской деятельностью направлены на проверку того, насколько поведение подконтрольных объектов соответствует установленным законодательством требованиям, правилам, стандартам и тому подобное.

К особенностям предпринимательской деятельности, как объекта контроля и надзора, отнесены следующие: во-первых, субъекты осуществления такой деятельности должны быть зарегистрированы в установленном законом порядке, ими являются субъекты хозяйствования – предприниматели, в том числе юридические лица и физические лица-предприниматели, внесенные в Единый государственный реестр юридических лиц, физических лиц-предпринимателей и общественных формирований; во-вторых, предпринимательская деятельность должна соответствовать установленным законом признакам и принципам; в-третьих, предпринимательская деятельность должна быть такой, которая не запрещена законом, осуществляться в формах, способах и условиях, которые разрешены действующим законодательством; в-четвертых, в случае если осуществление определенного вида предпринимательской деятельности требует получения дополнительного разрешительного документа от уполномоченных государством субъектов, а именно лицензирования, сертификации и так далее, необходимо внедрение такой деятельности исключительно после получения соответствующих разрешительных документов.

Осуществляется классификация видов контроля и надзора за предпринимательской деятельностью. Дается характеристика правовых основ контроля и надзора за предпринимательской деятельностью и выясняется место среди них административно-правового регулирования. Доказано, что правовые основы контроля и надзора за предпринимательской деятельностью определены, прежде всего, Конституцией Украины, международными нормативно-правовыми актами, согласие на обязательность которых предоставлено Верховной Радой, законами и значительным количеством подзаконных нормативно-правовых актов. Отмечено, что ключевое место в системе соответствующих нормативно-правовых актов принадлежит нормам административного права, ведь именно с их помощью определяется круг и правовой статус субъектов контроля и надзора за предпринимательской деятельностью, в частности их полномочия и гарантии функционирования, а также предмет и пределы такой деятельности.

Устанавливаются предмет, пределы и система субъектов контроля и надзора за предпринимательской деятельностью. Выясняются административные формы и методы контроля и надзора за предпринимательской деятельностью. Исследуются административные процедуры контроля и надзора за предпринимательской деятельностью.

Определяются направления совершенствования административно-правовых основ осуществления контроля и надзора за предпринимательской деятельностью.

Ключевые слова: предпринимательская деятельность, надзор, контроль, объект, предмет, правовые основы, административно-правовое регулирование, административное право, административное законодательство, норма права, система, субъект, организационные основы, административные процедуры, формы, методы, зарубежный опыт.

SUMMARY

Vinnik S. O. Administrative and Legal Principles of Carrying out Control and Supervision over Entrepreneurship. – *Qualifying scientific work as the manuscript.*

The thesis for a candidate's degree by the specialty 12.00.07 – administrative law and procedure; financial law; informational law (081 – Jurisprudence). – Sumy State University. – Sumy, 2020.

The author of the dissertation has defined the essence and has revealed the peculiarities of administrative and legal principles of carrying out control and supervision over entrepreneurship; the author has also generalized the directions for improving organizational and legal principles of carrying out control and supervisory activity in the respective sphere.

The concept and features of entrepreneurship as an object of control and supervision have been defined. Classification of the types of control and supervision over entrepreneurship has been carried out. The author has provided characteristics to legal principles of control and supervision over entrepreneurship and has clarified the place of administrative and legal regulation among them. The subject matter, limits and system of the subjects of control and supervision over entrepreneurship have been established. Administrative forms and methods of control and supervision over entrepreneurship have been clarified. Administrative procedures of control and supervision over entrepreneurship have been researched. The directions for improving administrative and legal principles of carrying out control and supervision over entrepreneurship have been determined.

Key words: entrepreneurship, supervision, control, object, subject matter, limits, legal principles, administrative and legal regulation, administrative law, administrative legislation, law norm, system, subject, organizational principles, administrative procedures, forms, methods, international experience.

Підп. до друку 27.05.2020 р.

Формат 60x84/16. Папір
офсетний.

Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний.

Обл.-вид. арк. 1,0. Ум.-друк. арк. 1,0.

Тираж 100 пр. Вид. №182/20.

Віддруковано у видавництві

«Ярославна», 40030, Суми, вул.

Горького, 2.

Свідоцтво суб'єкта видавничої
справи:

серія ДК №332 від 09.02.2001 р., видане

Державним Комітетом інформаційної політики,
телебачення та радіомовлення України.